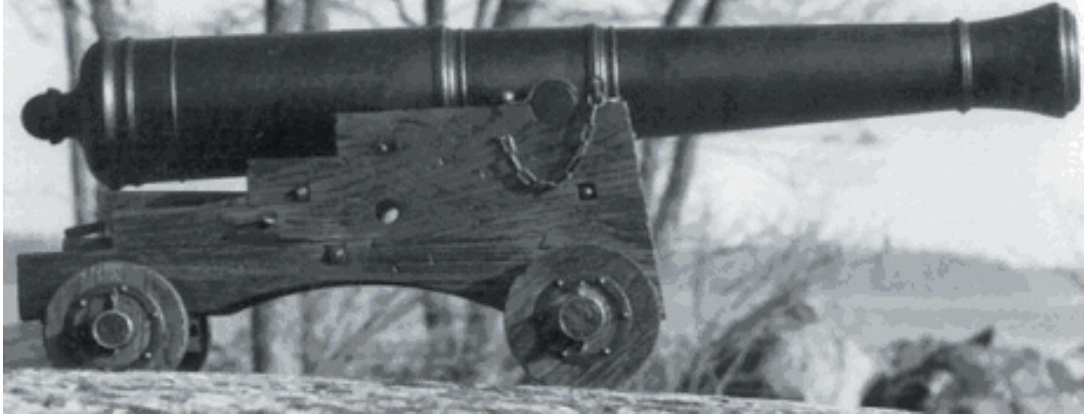

Rakentaisinkohan mustaruutitykin?

Teksti: Jyrki Matula

Kaikkihan alkoi siitä, kun sain käsiini Ruotsinsalmen taistelun 200-vuotisjuhlan kunniaksi alumii-nista valetun frekatti Sankt-Nikolain 18 naulan laivakanuunan putken pienoismallin suhteessa 1:10 (pituus n. 30 cm) sekä muutaman lehtiku-van tykistä. Rakentelin kuvan mukaisen lavetin pyörineen yms. Tervattuani puuosat, kokonaisuus oli valmis, jonka ylpeänä kannoin, mustaksi maalattuine putkineen olohuoneen tasolle, jossa se huokui meren ja tervan tuoksua liiankin kanssa, ainakin vaimon mielestä.

Terva sai haihtua aikansa siinä muutaman vuoden, ja silmäni alkoi viipyä siinä yhä pidempään. Ja ajatus, että jos siitä pystyisi tekemään isomman ja toimivan pienoistykin. No, aikani tuumittuani päätin lähteä Kotkan maakuntamuseoon tutustumaan Sankt-Nikolain pysyväisnäyttelyyn, jossa on hylystä nostettuja esineitä sekä aito 6 naulan tykki. Käynti antoi lisäpotkua tykin rakentamiseen.

Mutta entäs luvat? Tekeminen varmaankin olisi luvanvaraista hommaa. Entä sitten ”aseenkantolupa”? Kun alkaa tekemään asetta pystymetsästä, niin menee vähän sormi suuhun. Kuitenkin kaiken pitäisi mennä lain kirjaimen mukaan. Muuten tulee vaikeuksia tykillä ampumisen kanssa.

Tuli talviloma, maaliskuu -99, viikko vapaata. Rohkein mielin Kouvolan virastotalolle, epävarmuus rinnassa pamppaillen, apulaispoliisipäällikön puheille. Esittäessäni asiiani ja putkesta tekemäni piirustukset (kaliiperi 30 mm, pituus n. 700mm), että onko minkäänlaisia mahdollisuuksia rakentaa tällaista mustaruutitykkiä mittakaavassa 1:4,5 ? Tutkailtuaan putken piirustusta ja kyselyään minulta siitä, hänen ensilausuntonsa oli lamaanuttaa minut - sillä vaikeuskerroin olisi 110. ”Hän ei voi päättää asiasta, vaan mene ase-vastaavan komisarion puheille”. Matkalla uudelle ovelle tuumailin, että ei taida tulla mitään tykin teosta. Mutta viranomaisen pienellä epäroinnillä asia selvisi, opastavalla tavalla, vaikkakin lakikirjasta luettiin vertauksia jopa sinkoon ja heittiin - siis erittäin VAARALLINEN ASE.

Kun teet hyvät ja asialliset paperit ja laitat paljon asiaa liitteineen anomuksen kanssa, niin läänihän siitä lopulta päättää. Tämä tieto antoi paljon lisää verta ”tykkimiehen” suoniin. Toivoa olisi päästä rakentamaan oikeaa laivakanuunaa.

Uudelle matkalle museoon onkimaan kaikki mahdollinen tieto frekatti Sankt-Nikolaista, Kotkan edustalla käydyistä meritaistelusta sekä vanhoista suustaladattavista tykeistä. Sotamuseon julkaisema Jyri Paulaharjun tutkimus (1/92) Vanhat tykit Rautaruukusta Helvigiin, on tykintekijän varsinaisen tietojättiläinen ja aapinen. Siitä kirjoittajalle kiitos.

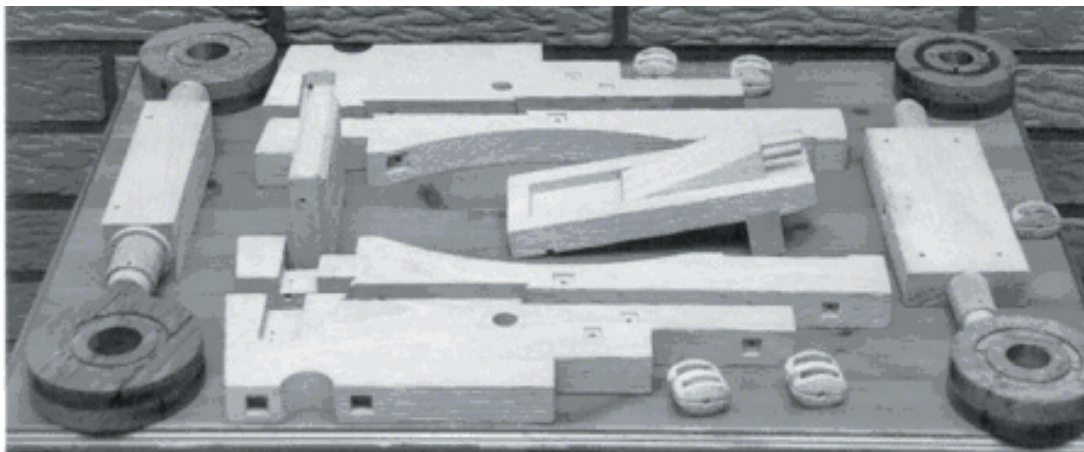
Kotkan maakuntamuseon meriarkeologian tutkijan myötävaikutuksella sain alkuperäisestä venäläisestä 18 naulan tykistä (jotka valettiin Petrodavinskiin (Petroskoi) tykkitehtaalla) ja lavetista Venäjällä v. 1991 piirrettyjen piirustusten (osa kuvineen ja alkuperäisine mittoineen) kopiot - kaikkiaan 32 kpl.

Tuohon aikaan tykkien kaliiperina ilmoitettiin ammuksen paino nauloissa. Ruotsinnaula painoi 415 g ja Venäjän tykistönaula painoi 115 solotnikkia (n. 480g). Ruotsalaisten kanuunoiden naulalukua suurempi kaliiperi mahdollisti ”sota-

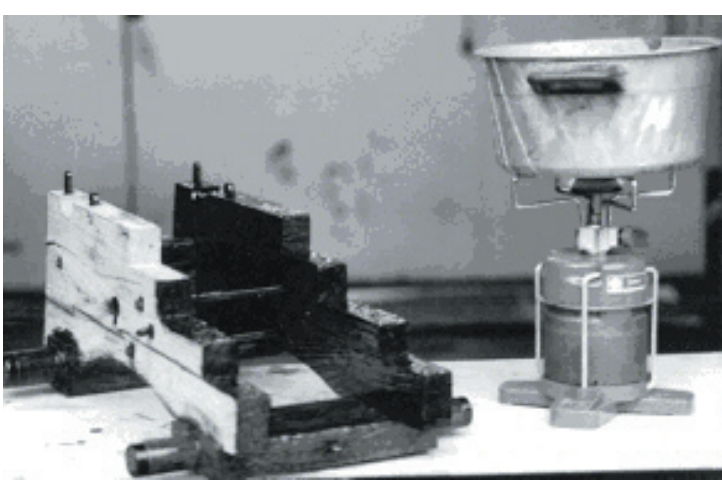
saaliskuulien” käytön oman tykistön ammuksina. Sitä vastoin venäläisten saamat kuulat eivät sopineet heidän tykkeihinsä.

Mutta palataan asiaan. Anomus ampuma-aseen valmistamista varten liitteineen. Nippu alkoi kasvaa papereiden myötä, lataussuhdelaskuista, suosituksista koneenrakentajana ja muista tykki-kohtaisista varusteista. Ja niiden valmistamisesta. Toukokuussa -99 paperinipun kanssa viranomaisen luo, joka ei ollut koskaan aikaisemmin nähnyt näin hyviä anomuspapereita aseiden valmistukseen tuodun, totesi, että todennäköisesti viranomaisen myötä sinulle luvan. Ja laittaa asian eteenpäin. Kahden viikon kuluttua minulla oli lupa pienoismustaruutitykin rakentamista varten.

Puustahan se oli ”helppo” alkaa, vaikka lavetin monimutkaiset leikkaukset ja liitokset ei niin helppoa ole metallimiehelle. Veistämöltä tammilankkua lavettia varten, josta höyläämällä, sahaamalla, poraamalla ja vasara-talalta -yhdistelmää käyttäen syntyi lavetin puuvalmiita osia 10 kpl. Sekä kolmesta osasta koottuja puupyöriä 4 kpl ja 5 kpl vetotaljan pylpyröitä. Metalliosat hankittiin olinkin jo melkein saanut valmiiksi: nelioaluslevyt, pultit, niitit, ketjut/renkaat, salvat/salvankiilat, vahvikerengat pyöriin ja akselivahvenukset ym. osat, yhteensä 56 kpl.

Puuosat

Keittotervaus

Kesälomalla auton keula kohti Orivettä ja opintomatikalle mustaruutiammuntojen SM-kisoihin, jossa viimeisenä lajina olisi pienoismustaruutitykit. Sää oli sadetta, aurinkoa ja ukkosen jylyä, kuin olisi enteillyt tykin kumahtelua. Päästyämme ampumaradalle kastuimme ja haistoimme mädän kananmunan makean imelän rikinkatkun. Olimme oikealla paikalla.

Milloin tykit puhuu? Seppälä työntää lavettia, missä putki? Nokian miehillä on, niin kuin olen itsekin suunnitellut, laivakanuuna. Vain kaksi tykkiä? Odotellaan elämyksiä, Seppälä ampuu 80 pistettä, mutta Nokian pojat vain polttaa sankkiruutia. Kuitenkin teen oman tykin, vaikka ei ole

Metalliosat

kuulunut mistään tykkikisoista missään tämän opintomatikan jälkeen.

Lokakuussa lavetti on kasassa ja pultattu, mutta aivan liian puhdas ja sileäpintainen. Kolhimmalla ja koloamalla sitä näyttää paremmalta. Sekä vielä vähän muita kikkailuja pinnan patinointimiseksi. Padan alle tuli ja loppusalaus kiehuvalle tervalla. Niin valmista tuli.

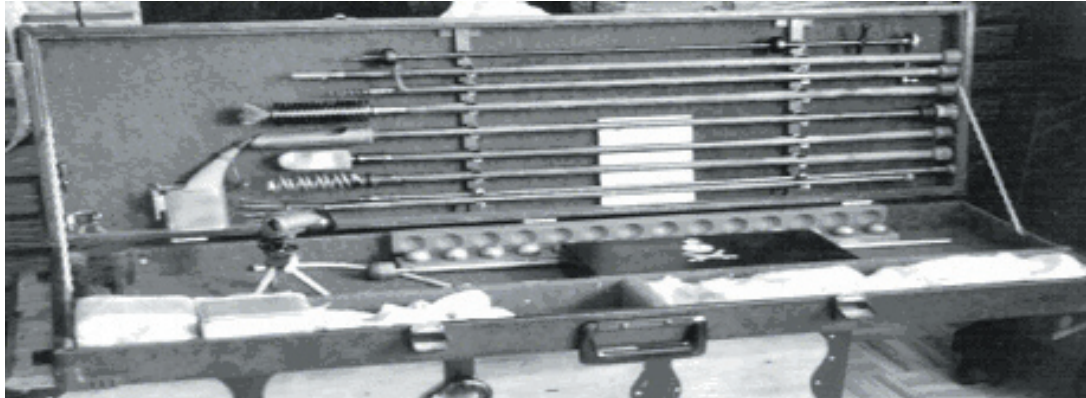
Tammikuun pakkaspäivinä pajalle ja putkiaihiön kimppuun.

52 kg imatralaista pyöröterästä odottaa muodon muutosta! Aloitetaan ontelon porauksella, panospesän muotoilulla puolipalloksi ja ontelon hionnalla. Ja akselissa on 30-millinen ja 20,5 -kalliiperin mittainen reikä, joka olikin projektin suuritöisin yksittäinen työvaihe, jossa vierähti yli 7 tuntia aarporan kahvoissa.

Akselissa umpireikä ei vielä näytä tykiltä, on käytävä pinnanmuodon kimppuun ja kannettava sorville kärkien väliin. Peräponsi, suupaksunnos, vahvikerenkaat (7 kpl). Niistä kaikista on tehtävä ensin sabluunat putken piirustusten mukaan - jonka kaikki mitat oli ensin jaettava neljällä ja puolella vastaamaan mittakaavaa ja joiden avulla

oli hiottava kaikki muototerät putken sorvaamista varten. Kun nämä vaikeammat muodot on sorvattu, on enää putkikartioiden sorvaukset (2,23 astetta, 1,35 astetta ja 0,50 astetta), joka on paljon helpompi ja nopeampi toimenpide, ja tykin muoto on jo näkyvillä.

Olkatappien kolojen jysintä putken kupeisiin, ja taas on vaihdettava työstökonetta. Olkatapit, joiden varassa putki lepää lavetin päällä ja jotka toimivat saranatappeina korotuskulmaa säädetäessä puukiilan avulla, hitsataan kiinni putkeen.

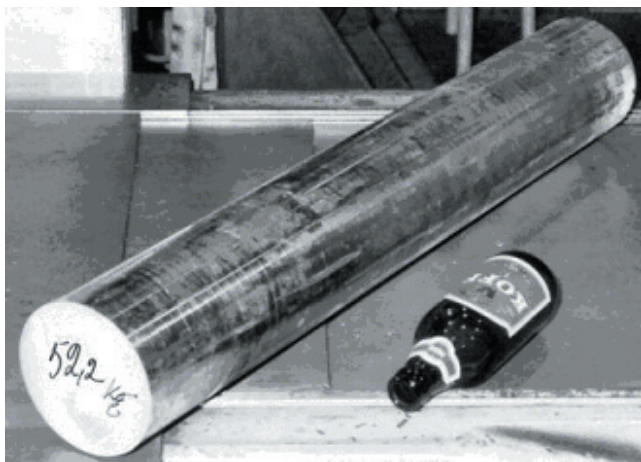
Välinelaatikko

Pienin ja tärkein poraus on sankkirei'än poraus panospesään, jolloin umpiputkesta tulee luvanvarainen ase. Sen olisi kuulunut olla 1,35 mm, mutta ruutikanavan syvyyden ollessa yli 42 mm sankkiruuti holvaantui eikä pääsyt panospesään asti. Täten jouduin kanavaa suurentamaan ammuksen lähtöpaineen kustannuksella.

Saadakseni putken pintaan syntyneet sorvausjäljet hävittyä - nehän oli 200 vuotta sitten valettuja putkia - päätin käyttää pneumaattista neulahakkuvasaraa, joka rikkoisi sorvausjäljen mutta jättäisi muodon tallelle. Se piti pirunmoista meteliä, mutta jälki oli niin komeata, että säählitti laittaa putkea kevättälviseen ilmaan ruostumaan kostealla merisuolalla peiteltyä. Välillä putkea käännellessä ja kastellen, rakentelin muut ampumiseen tar-

vittavat välineet, kuten latasimen ja latauslapion kuparilevystä. Kuparista sen takia, ettei syntyisi kipinöitä ladattaessa, mikä saisi ruudin syttymään ja ruutilapion lentämään lataajan peukalon kanssa kohti maalia. Sekä myös puhdistusharjat, lunttutangon, kissan, valupihdit palloammusta varten, sankkipiikin kuulanutulosvetorassin ja muita työkaluja. Puhdistusharjat jouduin teettämään Porvoon Lindgrenin Teollisuusharjat Oy:n pronsista.

Koputeltuani suolakokkareet putken päältä, tarkistin oliko suolaliemi tunkeutunut tulpatuista rei'istä putken sisälle ja pilannut hionnan - ei ollut. Pesu ja harjaus teräsharjalla irrotti pintaruosteen, jolloin putki näytti enemminkin 100 vuotta vanhalta, kuin 8 viikkoa ruostuneelta tykinputkelta.

Putken aihio

Pysäyttääkseni korroosion, käsittelin kuumennetun putken teollisuuden käyttämällä nk. ruosteenmuuttajalla, joka pysäyttää ruostumisen ja tekee korroosiosta suojaavan kalvon. Pesu ja kuivaus sekä perusteellinen öljyäminen, niin se on siinä - 18 naulan tykki mittakaavassa 1:4,5 .

Valmistuslupa sisältyvänä ehtona oli aseiden tarkastus ja koeammunta Incepta Oy:ssä ennen varsinaisen hallussapitoluvan myöntämistä. Vuosi on kulunut projektin alkumet-

riitä ja nyt ollaan maaliskuun lopulla ja menossa kohti Helsinkiä, tykki takakontissa koeammuntaa varten.

Pienissä kellaritiloissa Sahaajankadulla putki sidottiin trukkilavojen päälle useilla vannenauhoilla kiinni. 10 gr mustaa ruutia (2FF) lapiolla putken perälle ja panoksen tiivistys takatilkkeellä, kuula, 140 gr lyijyä, kangaslapun kanssa panoksen perään tiiviisti. Putkensuu osoitti n. 3 metrin päässä

Suolakylvyssä

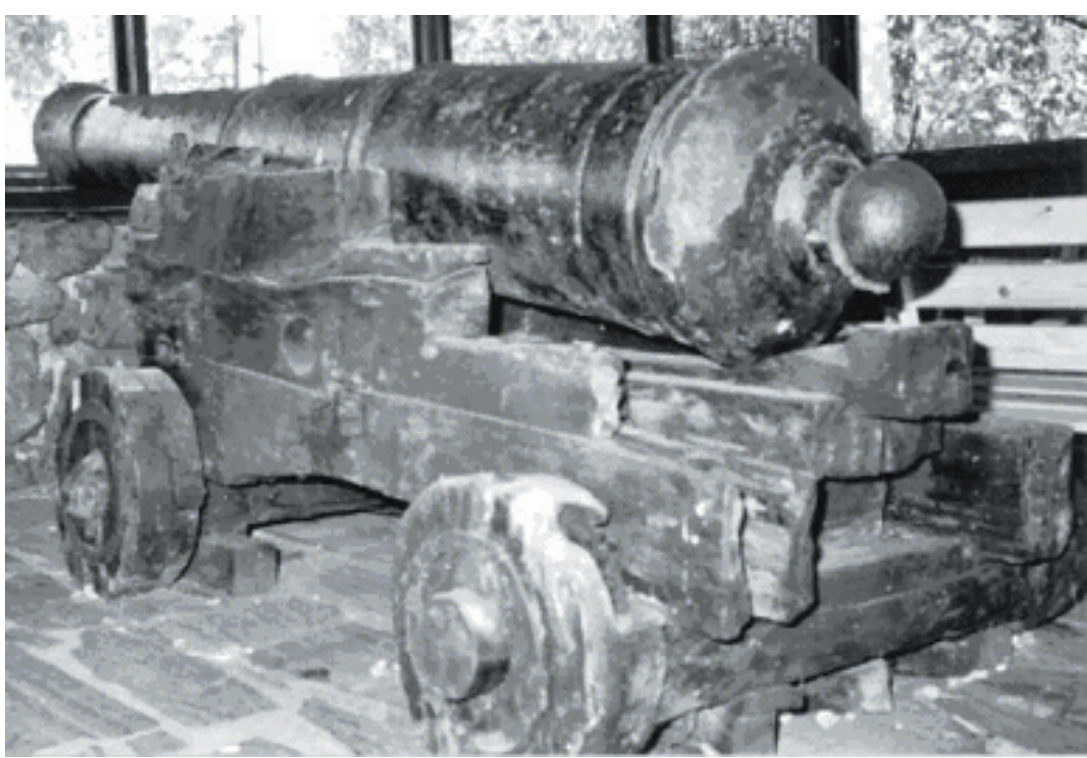
olevaa teräslevystä tehtyä koeammuntalaatikkoa kohden. Kaadoin hienojakoisen ruudin sankkireikään, sytytin luntutangon, luntun hehkuvan pään työnsin kädet vavisten sankkiruutiin..... suhahdus ja ANKARA pamahdus! Tulta ja savua sylki tykinputkesta kellariin täyttäen sen. Itsetekemäni mustaruutitykki oli tosiaan puhunut. Jess!!! Vielä yksi pamahdus, nyt isommalla latauksella - 25 gr mustaruutia - ja sama uudelleen. Vielä sakeamman savun hälvettyä, tarkastaja tutki putken uu-

delleen, hyväksyi ja leimasi sen sekä onnitteli hienosta tykistä ja ojensi maksumääräyksen mustaruutiaseen tarkastuksesta, 183mk (30,78 €) sekä tarkastuspöytäkirjan, jota vastaan sain hallussapitoluvan, vai täytyisikö sanoa ”KANTOLUVAN”, sillä aseelle tuli painoa yli 30kg.

1790 Ruotsinsalmen toinen meritaistelu on Pohjoismaiden merisotahistorian suurin taistelu, jonka Ruotsin saaristolaiivasto kuningas Kustaa III:n johdolla voitti Venäjän kaleerilaiivaston, jota komensi Nassau-Siegenin prinssi Karl Heinrich. Taistelun osapuolilla oli yhteensä lähes 500 alusta, 30 000 miestä ja noin 4 000 tykkiä.

Koeammunta

Esikuva

Ammuntaa